

Fredagen den 14 november

Kl. 15.00

Förhandlingarna leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om bordläggningsplenium tisdagen den 18 november

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Bordläggningsplenium tisdagen den 18 november, som enligt den preliminära planen skulle börja kl. 16.00, tar – med hänsyn till att ett stort antal interpellationer kommer att besvaras – sin början kl. 15.00.

§ 3 Om allmän bojkott mot Chile och Spanien

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 15 oktober anmälda interpellation, 1975/76:5, och anförde:

Herr talman! Herr *Svensson* i Malmö har frågat mig om regeringen är beredd att ta initiativ till en allmän bojkott mot regimerna i Chile och Spanien samt att i internationella sammanhang framföra krav på en världsomfattande sådan aktion.

Regeringen har vid flerfaldiga tillfällen, både i FN och annorstädes, gett uttryck för sitt bestämda avståndstagande från förtrycket i Chile och Spanien. Med stöd av en bred svensk folkopinion har vi sökt åstadkomma en internationell opinionsbildning mot de båda diktaturerna.

Sålunda har Sverige i höst, tillsammans med andra stater, tagit initiativ till resolutioner riktade mot militärjuntan i Chile inom ramen för generalförsamlingens tredje utskott som behandlar frågor om mänskliga rättigheter. Statsrådet Lidbom har vidare för en dryg vecka sedan klart framfört vår syn på den spanska regimen.

Möjligheterna att få till stånd en världsomfattande bojkott av Chile har jag nyligen diskuterat här i kammaren med anledning av en fråga från herr Lindkvist. Jag sade då att beslut om tvingande bojkotter och andra sanktioner endast kan fattas av FN:s säkerhetsråd. För att ett sanktionsbeslut skall komma till stånd krävs inte bara majoritet inom säkerhetsrådet. Det krävs också att ingen av de fem permanenta medlemmarna i rådet inlägger sitt veto. En förutsättning för att rådet skall kunna besluta om sanktioner mot en stat är vidare att rådet konstaterar

Fredagen den
14 november 1975

*Meddelande om
bordläggningsple-
num tisdagen den
18 november*

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

Fredagen den
14 november 1975

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

att det föreligger ett hot mot internationell fred och säkerhet.

I mitt svar till herr Lindkvist den 23 oktober redovisade jag regeringens bedömning att förutsättningar f. n. saknas för att få till stånd beslut i säkerhetsrådet om FN-sanktioner mot Chile. Den bedömningen gäller fortfarande. I fråga om Spanien finns det över huvud inte några förutsättningar för beslut i rådet om tvingande FN-sanktioner.

Om herr Svensson med sin fråga också avser en isolerad svensk bojkott av Chile och Spanien vill jag säga följande. En separat aktion som t. ex. går ut på att avbryta all svensk handel med Chile och Spanien skulle inte innebära några avbräck i dessa länders ekonomi. De skulle lätt kunna öka handeln med andra länder. Vidare skulle en ensidig ställig svensk aktion strida mot åtaganden i GATT-avtalet och andra internationella överenskommelser. Det väsentligaste motargumentet är dock att isolerade aktioner, som inte ger någon effekt, skulle kunna utmätas som en framgång för dessa regimer och öka deras självförtroende och omedgörlighet. Det är ett resultat som ingen av oss önskar.

Jag vill dock till sist understryka att regeringen inte kommer att spara någon möda för att med andra medel även i fortsättningen ge aktiva bidrag till den internationella opinionsbildningen mot juntan i Chile och diktaturen i Spanien, så länge dessa består. Som jag sade i mitt svar till herr Lindkvist kan en stark sådan opinion inte undgå att påverka utvecklingen i Chile. Detsamma gäller även i Spanien, vilket jag anser att vi redan fått vissa belägg för.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag beklagar också, att han delvis tvingas upprepa debatten från den 23 oktober. Det har som bekant inte sin grund i vårt agerande utan i att utrikesministerns partivän genom sin fråga föranledde en debatt i vilken vi av formella skäl var hindrade att delta. Det låter sig inte heller avgöras huruvida detta var avsikten med frågan.

Det är främst två huvudfrågor som föranleder kommentar till utrikesministerns svar i dag. Den ena är frågan om Sveriges politisk-diplomatiska attityd, dess roll och trovärdighet som opinionsbildare. Den andra är frågan huruvida bojkottaktioner är meningsfulla – och i så fall i vilken form de är praktiskt tänkbara.

Regeringen har i skilda sammanhang gjort uttalanden mot fascismen i Chile och Spanien, liksom mot konkreta förtrycksåtgärder som dessa länders regimer begått mot de egna folken. Enskilda ledamöter av regeringen har också i många, mindre officiella sammanhang uttalat sig. Från vänsterpartiet kommunisternas sida noterar vi det positiva häri. Vi är heller inte så hycklat finkänsliga som de borgerliga, utan anser att statsministerns ordval på den senaste SAP-kongressen utgjorde en fullt korrekt beskrivning av den spanska regimens innersta natur.

Men för att få full opinionsbildande effekt måste givetvis kritik och fördömanden uppfattas som trovärdiga. Det betyder att de inte får vara

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

dubbeltydiga i enskilda punkter. Det betyder att de inte får stå i uppenbar motsättning till faktiska handlingar. På de punkterna finns kanske skäl för viss kritik.

Svenska uttalanden måste ha som riktmarke att stödja progressiva och frihetliga krafter i Chile och Spanien. De måste också övertyga internationell opinion. Då är det givetvis inte bra om folken i Chile och Spanien upptäcker motstridigheter mellan ord och handling.

Det är exempelvis inte ägnat att stödja det chilenska folkets sak om svenska intressen på andra plan än de diplomatiska påtagligt kopplas samman med existensen av en kvalificerad fascistisk regim. Det är därför inte bra att regeringen tillåtit och tillåter kapitalexport till Chile. Det är inte bra att den chilenska arbetarklassen får se hur svenska koncerner deltar i utplundringen av de chilenska arbetarna, hur de förlitar sig på regimens förtryck och dess polis för att utöva terror mot arbetarna. Det är inte bra när svenska företagsfilialer går regimen till handa och profiterar på förbudet mot facklig verksamhet, förvandlar arbetarna till totalt maktlösa utsugningsobjekt som bara får arbeta på ledningens dekret – och detta i företag där de förut, under folkfrontsregimen, haft ett betydande inflytande på sin situation. Det är inte bra när svenska företagsledare uppträder på officiella högtidligheter för att uttrycka vördnad och lyckönskningar till en folkmördare som Pinochet. Det går inte att i sådant fall svara att diplomati och privata affärer inte hör ihop. När det gäller att på olika sätt främja svensk affärsverksamhet utgör tvärtom de diplomatiska beskickningarna en högst aktiv del av kontaktsystemet. Det är fullt möjligt och motiverat att regeringen under hand låter representanter för svenska affärsintressen förstå att de inte bör göra offentliga hyllningar till regimer av ifrågavarande art – det gäller både Spanien och Chile. Det ligger också inom riksdagens och regeringens kompetens att uppställa regler för kapitalexport.

Så har inte skett. Inte heller har Sverige stött Chiles förra regering i dess trångmål beträffande kopparn. Mot en sådan bakgrund förlorar officiella uttalanden mycket av sin substans, av sin kraft att övertyga.

I det här sammanhanget vill jag passa på att ställa en konkret fråga. I samband med de senaste avrättningarna i Spanien vidtog en rad länder åtgärder för att avbryta vissa av sina relationer med Francoregimen. Det meddelades då i pressen att Sverige skulle avbryta förhandlingar rörande framtida kärnkraftssamarbete med Spanien. Frågan uppstår: Varför har Sverige någonsin inlett samarbetsförhandlingar med Francoregimen på ett så väsentligt område? Har dessa förhandlingar någonsin redovisats inför riksdag och folkopinion? Om nu inte avrättningarna hade inträffat – hade förhandlingarna då fullföljts? Och vilka bindningar till regimen i Spanien hade den svenska staten då fått?

Vi kommer till den andra huvudfrågan – bojkotten och dess förutsättningar. Som jag nämnt i interpellationen är bojkottvapnet ett medel som bör reserveras för speciella ändamål. Det finns allvarliga missförhållanden i ett stort antal länder. Man kan inte låta internationella re-

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

pressalier bli något universalmedel för att understryka kritik mot dessa. Men det finns å andra sidan en liten grupp länder, där brotten mot grundläggande mänskliga rättigheter står i uppenbar särklass både med avseende på sitt omfång och med avseende på sin karaktär.

Dit hör de rasistiska regimerna i Sydafrika och Rhodesia. Rasismen sätter inte bara majoriteten av medborgarna i en diskriminerande särklass rättsligt sett – vilket är ett officiellt avståndstagande från den formella likställigheten. Den är också grunden för ett sådant ekonomiskt och socialt nedtryckande att den åstadkommer ett undergrävande av folkmajoritetens liv och hälsa. De diskriminerade underkastas förhållanden av fysiskt lidande och dödlighet som är klassificerbara i folkmordets termer. Vi har vidare tre länder, Chile, Brasilien och Indonesien, där repressalier mot etniska minoriteter eller politiskt oppositionella fått proportionen av massmord och massiv massförföljelse av grävsta art. Slutligen har vi Spanien. Där råder i nyssnämnda hänseenden jämförbara förhållanden. Samtidigt är den spanska fascistregimen till sitt ursprung knuten till en politisk tradition i Europa, förknippad med nazismens frammarsch. Francoregimen är den enda existerande regim som givit väpnat stöd åt nazismens angreppskrig. Denna Francoregimens speciella natur var det som Förenta nationernas medlemsländer hade i minnet, när de den 12 december 1946 beslöt att Spanien skulle vara utestängt från FN.

Nu är det ingen som bestrider att de formella förutsättningarna för en tvingande FN-bojkott mot Spanien saknas och att de faktiska politiska förutsättningarna för en sådan bojkott mot Chile f. n. är åtminstone högst osäkra. Men bojkottfrågan är ju ingalunda bara en fråga om tvingande FN-sanktioner. Mellan en sådan officiell FN-aktion och en isolerad svensk aktion finns många mellanågen. Såvitt jag vet är rasistregimerna utsatta för olika slags repressalier i trots av att det inte har gått att skapa universell uppslutning kring dessa. Men de repressalierna har uppenbarligen ändå sin givna politiska, moraliska och även i viss mån materiella betydelse. Och även om man för ögonblicket inte kan använda FN för sådana materiella repressalier, står det ändå klart att förutsättningarna för en ganska bred uppslutning kring aktioner av denna typ mot Chile och Spanien är förhållandevis goda.

Alltför ofta har materiella repressaliers effektivitet stupat på att privata kapitalintressen helt enkelt har struntat i dem. När det gäller både Chile och Spanien har dock de politiska hänsynen i viss mån motverkat kapitalintressenas utrymme för och möjligheter till ett sådant sabotage. Det har inte undgått iakttagare att även massivt borgerliga regimer i t. ex. EG-länderna alltmer har kommit att uppfatta regimen i Spanien som en politisk belastning för Västeuropa. Det har visat sig att flera EG-länder gjort markeringar mot Spanien, som även innefattat materiella repressalier. Det är t. o. m. anmärkningsvärt att Sverige faktiskt tycks ha varit försiktigare än dessa länder. Man har snarare, vad jag förstått, legat efter i aktionen mot Spanien.

Samma situation råder beträffande Chile, som även i många borgerliga

regimers ögon blivit en belastning. Den chilenska regimen har också påtagliga svårigheter med sina internationella kontakter, något som bör utnyttjas.

Det bör med andra ord finnas utrymme för ekonomisk-politiska aktioner, som inte behöver befaras bli ineffektiva därför att alltför få länder är beredda att delta i dem. Ovanligt många krafter i världen har – låt vara utifrån skilda utgångspunkter – ett intresse av att öva påtryckningar på de spanska och chilenska regimerna. Min fråga är: Vad har då Sverige konkret gjort för att främja en samordning av dessa påtryckningar?

Låt mig slutligen ta upp en mycket speciell punkt i vad gäller Sveriges attityd till förhållandena i dessa länder – en punkt som närmast kan sägas ha relevans i förhållande till situationen i Chile.

Den 5 november vägrade Sverige i FN:s generalförsamlings politiska utskott att stödja en resolution mot Sydafrika. Motiveringen var att man inte ansåg att FN, som man sade, ens antydningssvis borde bidra till att rättfärdiga bruket av våld.

Vad är innebörden av detta uttalande från svenskt håll? Menar Sveriges regering, att man inte som stat eller via Förenta nationerna skulle kunna stödja en väpnad befrielsekamp under några som helst förhållanden? Man får naturligtvis aldrig romantisera den väpnade kampen. Man får heller aldrig förorda den, så länge andra kampmetoder finns och är verksamma. Historiskt finns det – såvitt jag vet – heller inget exempel på att förtryckta folk eller samhällsklasser använt väpnat våld när andra vägar har stått till buds. Men vi vet också att verkligheten har ställt människor inför situationer, där den väpnade befrielsekampen varit det enda möjliga alternativet. Veterligen har man här i Sverige inte förnekat detta när det t. ex. gällt den danska motståndsrörelsen mot de nazistiska ockupanterna, när det gällt Vietnam eller när det gällt Angola.

Men hur skall man då fatta deklARATIONEN i Förenta nationerna? Är den principiell? Och i så fall – innebär den att man inte heller i fallet Chile är beredd att ge politiskt och annat stöd åt FN-uttalanden i det fall en väpnad motståndsrörelse igångsätts av folkfrontens partier och deras förbundna?

Mitt intryck är att det råder flera oklarheter i svensk utrikespolitik i dessa frågor. Jag har sökt konkretisera ett par av dem. Det vore bra om utrikesministern något kunde skingra dessa oklarheter.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! När det gäller den huvudfråga vi diskuterar, dvs. genomförande av bindande sanktioner eller ekonomisk bojkott mot Chile eller Spanien eller mot båda dessa länder, fick jag den uppfattningen av herr Svenssons i Malmö anförande att han väl insåg att det, som jag har sagt, praktiskt taget saknas förutsättningar för något sådant. Jag kan försäkra att dessa förutsättningar inte finns i FN. En isolerad svensk åtgärd skulle å andra sidan inte ha någon effekt. Skulle den ha effekt bleve det väl, som jag försökt påvisa i mitt interpellationssvar, den motsatta.

Nr 22

Fredagen den
14 november 1975

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

Fredagen den
14 november 1975

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

nämligen ett misslyckande som skulle bli en triumf, inte för oss utan för den stat som vi hade riktat åtgärden mot.

Men herr Svensson tog också upp en annan intressant fråga för alla dem av oss som utdömer vissa regimer och framför allt försöker att ställa oss bakom de förtryckta människorna, t. ex. i Chile. Herr Svensson menar att de som bor i Chile frågar sig om inte dessa uttalanden, som de menar sig inte vara särskilt mycket hjälpta av, skall följas av praktiska handlingar.

Vi ser saken så, att en ständigt pågående internationell opinionsrörelse mot förhållandena i detta land inte kan undgå att påverka landets regering och landets befolkning. Man är utsatt för en oavbruten trumeld. Man vet att man är under strålkastarljuset. Man vet att det man gör iakttas. Och effekten blir till slut det som vi upplever nu, en osäkerhet hos regimen. Men framför allt: Det är ett stöd för i varje fall den upplysta opinionen i ett land – det gäller både Chile och Spanien.

Vad som är viktigt är att denna upplysta opinion eller de politiska krafter som verkar inom Chile och inom Spanien på något sätt själva till oss andra utanför får ge sitt råd om vad det egentligen är som bäst gagnar oppositionen i landet. Vi har självfallet kontakt med oppositionen i Chile och i Spanien. Därför kan jag säga att inom oppositionen i både Chile och Spanien är man intresserad av uttalanden i FN. Man är intresserad av en ständigt pågående opinionsrörelse. Man är intresserad av viss hjälp. Men man är icke i dessa länders oppositionsledningar – det vet vi – intresserad av bojkotter av något slag. Konkret vet jag det alldeles bestämt från den spanska demokratiska oppositionen, som menar att sådana åtgärder nu inte skulle gagna oppositionen utan tvärtom spela reaktionärerna i händerna.

Vi skall därför icke, även om vi är medvetna om att det kan uppstå misströstan hos dem som lever under dessa regimer och som vill bli fria, överge de metoder vi använder och som jag menar ändå har lett till vissa framgångar. I varje fall menar vi, vilket jag också säger i mitt svar, att regimen i Spanien icke är opåverkad av den opinion som Sverige gemensamt med många, ja de flesta av Europas länder, skapade strax efter avrättningarna av fem unga män. Denna opinionsbildning tog sig uttryck bl. a. i den symboliska handlingen att resp. regeringar för en tid kallade hem sina ambassadörer för konsultationer, som det hette. Spanska regimen är icke opåverkad av detta. Ett faktum är att det som vi i första hand vände oss emot, nämligen de summariska rättegångarna i militärdomstolar, har upphört. Man har sagt oss nu att rättegångar i fortsättningen kommer att äga rum vid civila domstolar, dvs. med den insyn från allmänhet och internationell opinion som är möjlig endast vid sådana civila domstolar och där också de åtalade får möjligheter att försvara sig.

Jag menar att detta är en framgång för det slags opinionsbildning som var samordnad. Sverige samordnar fortfarande sin opinionsbildning med andra länders, bl. a. dem som tillhör Europarådet. Sverige har också aktivt

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

verkat för att i Förenta nationerna – låt vara utan någon större framgång hittills – försöka få fram uttalanden mot de summariska rättegångarna och mot avrättningarna i Spanien. När det gäller svensk företagsverksamhet i Chile och i Spanien och de uttalanden som företrädare för svenska företag har gjort står dessa uttalanden för deras räkning, och deras åsikter sammanfaller ingalunda med den svenska regeringens. Vi kan inte ta ansvar för deras uttalanden, men vi kan heller inte förhindra att de gör sådana uttalanden. En annan sak är att regeringen har möjligheter att påverka utförandet av kapital från Sverige för investeringar i dessa länder, men såvitt jag vet är det inte aktuellt med svenska investeringar i Chile. Det investerades där före Allendeperioden och under Allendeperioden, men jag känner inte till några svenska investeringar under militärjuntaperioden. I Spanien finns det däremot flera svenska företag som är i verksamhet, och med Spanien har vi också en mycket omfattande handel.

Beträffande det s. k. kärnkraftssamarbetet är det, åtminstone så långt jag vet, fråga om ett normalt samarbete mellan Sverige och en mängd europeiska länder, dvs. att man avser – eller hade avsett – att sluta ett gemensamt tekniskt avtal om den fredliga kärnenergens utnyttjande. Det är ett avtal som jag inte i detalj är insatt i, men åtskilliga sådana avtal om kärnenergens fredliga utnyttjande finns redan mellan Sverige och andra länder. Som herr Svensson påpekade har man icke fullföljt de förhandlingar som var utsatta.

Vad sedan gäller den s. k. Sydafrikaresolutionen är det riktigt att Sverige under några år inte har kunnat rösta i FN på en resolution i denna fråga, trots att vi som alla vet är energiska motståndare till apartheidpolitiken. Vi har inte kunnat rösta för resolutionen, eftersom den har innehållit några paragrafer som vi inte kan ställa oss bakom, däribland en paragraf om att FN i en resolution skall kunna uttala sig för att även militära medel skall kunna utnyttjas för att avskaffa apartheidpolitiken. Vi anser inte att Förenta nationerna – som är en organisation vars uppgift det är att skapa fred i världen – skall göra uttalanden om användande av militärt våld. Vi anser att så länge det finns möjligheter att med fredliga medel åstadkomma en förändring skall man utnyttja dessa medel. FN är det organ som alltid bör utnyttjas just för att försöka lösa mellanstatliga konflikter och ändra på inre förhållanden av det slag som apartheidpolitiken utgör. FN är det organ som skall verka där, men vi skall i FN icke införa möjligheten att använda militärt våld.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Några kommentarer till och ytterligare preciseringar av vad utrikesministern har sagt kan kanske vara nödvändiga.

Förhandlingarna om kärnkraftssamarbete tog jag upp mer som en marginell fråga. Vad som överraskade var ju inte att Sverige i och för sig har omfattande förhandlingar om tekniskt samarbete även på detta område med en rad länder, utan det var att man inte förrän nu har börjat

Fredagen den
14 november 1975

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

göra någon skillnad mellan andra länder som man har samarbete med på detta kvalificerade och ganska viktiga område och ett sådant land som Spanien, som onekligen är i särklass.

Sedan säger utrikesministern att man inte bör i FN-resolutioner anbefalla väpnade aktioner för att avskaffa kvalificerade former av förtryck så länge det finns fredliga medel. Det är ju en formulering som även jag kan ansluta mig till, men min fråga var mer hypotetisk. Den gällde: Om det visar sig – vilket i mycket hög grad är sannolikt – att den chilenska motståndsrörelsen så småningom måste övergå i en väpnad kamp, om regimen inte kan försvagas utan samma massiva typ av förtryck fortsätter, skulle man då vidhålla sin principiella uppfattning, att man inte i ett sådant läge skulle kunna använda FN för moraliskt och materiellt stöd åt en sådan befrielseströrelse?

Affärer och politik hör inte ihop – nu sade inte utrikesministern så, och jag påstår inte att han har sagt det, men litet grand är det väl kontentan av att han liksom vill distansera de diplomatiska instanserna från ansvar för vad enskilda företagarintressen kan ha för sig. Det är naturligtvis formellt riktigt; vi bestrider inte att det dess värre förhåller sig på det sättet. Men det finns andra vägar än de formella befogenheternas – i många andra sammanhang hör ju affärer och politik ihop. Och de diplomatiska beskickningarna har, som sagt, som en av sina uppgifter att främja olika former av affärskontakter och affärsverksamhet och söka bereda dem gynnsamma omständigheter. Det vore väl inte orimligt om man i det sammanhanget under hand lät svenska investerare veta att utrikesdepartementet och den svenska staten ser med moraliskt ogillande på att representanter för svenska företag uppträder i officiella hyllningssammanhang när det gäller regimer som Pinochets och Francos. Jag påstår inte att det skulle få någon större verkan i sig självt, men det kan leda till en större återhållsamhet från dessa personers sida, åtminstone bland dem som är någorlunda politiskt omdömesgilla, och det kan ha en viss moralisk effekt.

Bojkotter kan gynna reaktionen om de inte blir framgångsrika. Ja, det är obestridligt, men det kan faktiskt även försök till opinionsbildning göra, och det är en risk man får ta. Det är ju ingen hemlighet att Francoregimen sökte utnyttja de rent politiska och agitatoriska angreppen mot sig för att mobilisera till stödaktioner bland sina anhängare och bedriva en allmän hets mot de länder och deras regeringar som hade uttalat sig och fördömt avrättningarna. Inför den risken står man även när man bara sysslar med ren opinionsbildning, och det är alltså inget speciellt argument gentemot bojkott.

Jag kan väl i stort hålla med utrikesministern om att isolerade försök till att avbryta olika typer av materiella förbindelser, att utöva materiella repressalier, från ett enstaka lands sida i regel har liten verkan, även om man inte kan avvisa dem. Jag vågar påstå att det exempelvis har haft en viss politisk-moralisk betydelse att Mexico aldrig formellt erkände Francoregimen. Mexicos regering blev, trots att man i övrigt må diskutera

dess politik, på något sätt en sinnebild för det kvarvarande motståndet från 1930-talet gentemot Francoregimen. Det är ett exempel på att även en isolerad aktion, som inte biträds av något annat land, ändå kan få en viss politisk-moralisk betydelse, och det kan säkert finnas andra exempel av mer substantiell natur.

Jag blev litet förvånad över utrikesministrarnas besked att de demokratiska krafterna i Chile och Spanien skulle motsätta sig materiella repressalier. Jag vet inte hur han har ställt frågan till dem, om det bara skulle vara fråga om en massiv allmän bojkott eller om det skulle gälla materiella repressalier över huvud taget – sådana materiella repressalier som kanske mer har karaktären av markeringar än av direkt ekonomisk krigföring, om man kan uttrycka det så. Såvitt jag vet betonas i varje fall ständigt i solidaritetsrörelsen för Chile här i landet att den chilenska motståndsrörelsen fäster mycket stor vikt vid olika försök att politiskt och ekonomiskt – beträffande alla sorters internationella kontakter – ”isolera juntan”, som man säger. Detta är i själva verket en mycket framträdande paroll i solidaritetsrörelsens agitation – isolera juntan. Därför är det för mig något förvånande att utrikesministern avvisar detta. Är det verkligen så att han har fått besked från auktoritativa företrädare för den chilenska motståndsrörelsen att den här typen av aktioner inte är önskvärdt? Jag tillåter mig att betvivla det tills jag har fått litet mer klara bevis.

Jag har i någon mån försökt locka utrikesministern till diskussion. Vad han säger om ekonomiska sanktioner av olika slag, ofta med politisk innebörd, är naturligtvis riktigt. Det är sant att isolerade aktioner från Sveriges sida kanske inte skulle vara särdeles verkningsfulla. Men vi har ju en något ovanlig situation genom den upptrappade terrorn i Spanien. Tidigare har det nämligen varit så att EG-länderna – Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike och Storbritannien – i vilka det förekommer starka ekonomiska intressen som är förankrade också i Spaniens ekonomiska liv, har visat en ganska välvillig och tolerant hållning gentemot den spanska regimen under en följd av år. Det gäller särskilt Förbundsrepubliken Tyskland, som ibland på ett ganska utmanande sätt har låtit representera sig i olika officiella spanska sammanhang. Men det anmärkningsvärda är att även tunga EG-länder som Förbundsrepubliken och Frankrike har funnit – av olika skäl som jag inte här skall diskutera – att systemet i Spanien i dess nuvarande form utgör en belastning även för dem, låt vara att de är länder med samma kapitalistiska samhällssystem som Spanien. Deras gamla attityd har i samband med det upptrappade våldet i rätt hög grad svängt, och de har faktiskt vidtagit anmärkningsvärda markeringar för att varna Spanien: Fortsätter det på det här sättet, görs ingenting för att främja en demokratisering eller någon form av liberalisering, så står utvecklingen av Spaniens kontakter med EG i viss mån på spel. Det är denna säregna situation som kan erbjuda i varje fall en gynnsam atmosfär för aktiva svenska åtgärder, som kanske inte i sig själva betyder så mycket men som kan knyta an till en opinion

Nr 22

Fredagen den
14 november 1975

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

Fredagen den
14 november 1975

*Om allmän bojkott
mot Chile och
Spanien*

gentemot Spanien, en opinion som för första gången på mycket länge också tycks besjåla de stora EG-staterna.

Att en regim inges en känsla av osäkerhet rörande sina ekonomiska och politiska kontakter med den omgivande världen måste vara mer ägnat att påverka denna regim än rent politiska demonstrationer. Det måste gälla såväl för Spanien som för Chile. Därför är min fråga: Erbjuder inte denna situation en anledning till livligare aktivitet än vad som kanske annars i den här typen av fall är motiverat från svensk sida?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Den senaste frågan är ju intressant, nämligen om den situation som har inträtt efter protesterna mot avrättningarna i Spanien, protester som drog med sig en så stor del av Europa – protesterna var i stort sett bara europeiska – kan utnyttjas till att ytterligare isolera eller påverka den gamla fascistregimen i Spanien.

Jag skall inte gå in på frågan varför det var möjligt att få en så stor samling av stater i denna protest mot vad som hände. Faktum är att det var möjligt, och det sammanhänger naturligtvis med att i dag är Spanien den enda fascistregimen i Europa, medan det bara för några år sedan fanns flera. Det är denna sista rest av fascistdiktatur som för Europa och för Europas folk känns ytterst besvärande, och man vill framför allt efter förändringen i Portugal ha en förändring också i Spanien.

Men att de aktioner som inleddes i samband med avrättningarna och som fortfarande pågår ändå har liksom stannat upp beror ju på den situation som råder i Spanien. Alla vet att det snart kommer att ske ett skifte i toppen där och att generalen Franco snart är borta från ledningen. Det är klart att utvecklingen i Spanien nu är inne i ett mycket ömtåligt skede, som alla de europeiska länderna noga följer. Vi avvaktar naturligtvis vad som skall hända och vad det är som kommer efter Franco. Det finns vissa tecken som tyder på att man önskar försöka genomföra demokratiska reformer, och om så sker är det självklart att sådana försök måste uppmuntras av den internationella opinionen.

Detta är väl anledningen till att man avvaktar med flera aktioner, som eljest skulle ha varit på gång, för att liksom ge en ny regim en chans. I en sådan ny regim ser man möjligen ett hopp om att Spanien skall kunna lösgöra sig ur fascismens grepp och komma det övriga Europa till mötes.

Frågan om oppositionens råd till oss – både från oppositionen i Chile och från oppositionen i Spanien – om hur vi skall verka vill jag repetera.

När det gäller Spanien är det alldeles klart att man menar att bojkottaktioner nu skulle vara helt felaktigt insatta och att – precis som herr Svensson i Malmö påpekade – regimen som helt behärskar massmedia skulle utnyttja dessa mot regimen riktade åtgärder och säga att de var riktade mot det spanska folket. Regimen skulle samla det spanska folket mot åtgärderna, och oppositionen ber därför att sådana åtgärder inte skall övervägas.

När det gäller Chile är det mera tveksamt; jag bara antydde det. Men för en tid sedan – i september månad – hade vi representanter här för den förra regimen, Allendes regering. Det var förre utrikesministern och förre ekonomiministern – en är socialist och en är kommunist. De lade fram sina synpunkter på vad man önskar av bl. a. Sverige, och i dessa önskemål ingår inga blockadåtgärder. Andra åtgärder på det internationella planet – bl. a. inom FN – ingår dock. Att man endast begärde detta har vi tolkat så, att man bedömer det som omöjligt att få till stånd ekonomiska aktioner – vilket är en riktig bedömning – och att man därför inte heller begärt att Sverige ensamt skall ta något initiativ.

Jag konstaterar också att herr Svensson och jag i stort sett tycks vara eniga om att det f. n. inte finns några förutsättningar att verka för internationella eller isolerade bojkotter.

Vad så gäller frågan om FN och väpnad kamp, alltså befrielse rörelser eller revolutioner, har jag personligen den meningen att det vore olyckligt om FN så att säga skulle legitimera våldet i något sammanhang. Att enskilda krafter och folk rörelser ger stöd åt vissa befrielse rörelser är en annan sak. Länder däremot kan lämna sådant stöd i den form som Sverige har gjort och gör. Vi stöder som bekant inte någon befrielse rörelse med vapen. Det har vi aldrig gjort. Däremot stöder vi med annan materiell hjälp, t. ex. för sjukvård, hälsovård, utbildning etc. Det har vi gjort i flera sammanhang, och det kan accepteras. Men om herr Svensson menar att FN skulle ge militärt bistånd anser jag att det inte rimmar med världsorganisationens ställning. Om herr Svensson tänker tillbaka på vad som hänt under de senaste decennierna, så kan han säkert mycket väl föreställa sig inför vilka problem FN skulle ha ställts och vilken splittring det skulle ha lett till inom FN, om man där skulle ha tagit ställning till frågan att lämna stöd åt det ungerska, det tjeckoslovakiska eller det vietnamesiska folket. Det är alldeles omöjligt. Bilateralt humanitärt stöd ja, men inte militärt stöd genom Förenta nationerna. FN bör i stället försöka inrikta sig på att även i sådana situationer få till stånd fredliga lösningar som skyddar människor, räddar liv och avvärrer de fruktansvärda olyckor som framför allt inbördeskrig brukar föra med sig: nöd och armod för befolkningen.

Slutligen en sak till. Den svenska utrikesledningen kan självfallet ge sina utrikesförvaltningar instruktioner när det gäller att ge råd till företagare. Men jag tror vi skall akta oss för att råda dem eller andra om vad de får eller inte får säga. Den uppgiften vill vi inte ta på oss. Däremot kan vi göra som vi gjort i Sydafrika. Där får ambassaden enligt instruktionerna inte hjälpa svenska företag till rätta, om det gäller att investera i Sydafrika, ty sådana investeringar är enligt regeringens mening icke önskvärda. Där har vi ett exempel på hur vi kan ge en ambassad instruktioner som klart sammanfaller med huvudlinjen i den svenska utrikespolitiken.

Nr 22

Fredagen den
14 november 1975

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1975/76:72 till skatteutskottet

1975/76:75 till konstitutionsutskottet

1975/76:76, 78 och 83 till skatteutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:64 och 65 till näringsutskottet

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:55.

§ 7 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:61 om särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag
för inventarieanskaffning

§ 8 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:20 med anledning av motioner rörande förhållandet mellan stat
och kyrka m. m.

1975/76:22 med anledning av förslag av riksdagens JO-utredning be-
träffande JO-ämbetets uppgifter och organisation

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:12 med anledning av propositionen 1975/76:11 med förslag till
bevisäkringslag för skatte- och avgiftsprocessen, m. m., jämte motion

1975/76:13 med anledning av motioner angående avdrag för ökade lev-
nadskostnader och bilkostnader

Justitieutskottets betänkanden

1975/76:8 med anledning av motion om påföljdssystemet vid trafiknyk-
terhetsbrott. m. m.

1975/76:10 med anledning av motion om utredning angående process-
behörighet

1975/76:11 med anledning av motion om rättens sammansättning vid
häktningförhandling

Utrikesutskottets betänkande

1975/76:1 med anledning av motion om uppsägning av avtalen med
de europeiska gemenskaperna, m. m.

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1975/76:9 med anledning av motion om studiemedel till vissa studerande
vid juridiska fakulteten i Lund

- 1975/76:10 med anledning av motioner om en allmän medborgarför-
säkring och om medborgarbidrag
- 1975/76:11 med anledning av motioner om förbättringar i det studie-
sociala stödet vid sjukdom och handikapp m. m.
- 1975/76:12 med anledning av motion om rätt till sjukpenning vid förlust
av idrottsinkomst

Socialutskottets betänkande

- 1975/76:16 med anledning av propositionen 1975/76:17 om godkännande
av vissa avtal med landstingskommunerna m. fl. om bidrag till psy-
kiatrisk sjukvård

Utbildningsutskottets betänkanden

- 1975/76:1 med anledning av motioner angående skolutbildningens inter-
nationalisering
- 1975/76:2 med anledning av motion angående kommuns ansvar för in-
ackordering av gymnasieskolelever
- 1975/76:3 med anledning av motion om hemuppgifter i grundskolan
- 1975/76:4 med anledning av motioner om utbildning m. m. inom da-
taområdet
- 1975/76:6 med anledning av motioner om vissa forskningsfrågor

Jordbruksutskottets betänkanden

- 1975/76:12 med anledning av motioner angående vissa frågor rörande
lantbruksnämndernas verksamhet, m. m.
- 1975/76:13 med anledning av motioner om information inom miljövår-
den

Näringsutskottets betänkande

- 1975/76:3 med anledning av propositionen 1975:52 med förslag till lag
om tillfällig handel jämte motioner

Inrikesutskottets betänkande

- 1975/76:9 med anledning av motioner om jämställdhetsfrågor m. m.

§ 9 Anmäldes och bordlades

Motioner

- 1975/76:66 av herr *Eriksson* i Ulfsbyn m. fl.
med anledning av propositionen 1975/76:19 om ändring i lagen (1970:741)
om statlig lönegaranti vid konkurs m. m.
- 1975/76:67 av fru *Frænkel* och herr *Jonsson* i Alingsås
- 1975/76:68 av fru *Nordlander* m. fl.
- 1975/76:69 av herr *Sjönell* m. fl.
- 1975/76:70 av fru *Sundberg* och herr *Nordgren*
med anledning av propositionen 1975/76:34 med förslag till marknads-
föringslag, m. m.

Fredagen den
14 november 1975

*Anmälan av
interpellation*

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 14 november

1975/76:56 av herr *Winberg* (m) till herr justitieministern om undersökningar för fastställande av faderskap:

Föräldrabalken upptar bl. a. regler om talan angående äktenskaplig börd och om faderskap till barn utom äktenskap. För bifall till en talan som avser att bryta den s. k. äktabördspresumtionen fordras att det måste antagas att barnet avlats vid samlag som modern haft med annan än mannen i äktenskapet eller det eljest kan hållas för visst att mannen ej är barnets fader. I vad gäller faderskap till barn utom äktenskap gäller att en man skall förklaras vara fader till barnet om det är utrett att han haft samlag med barnets moder under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats av honom.

Detta innebär att domstolarna i faderskapsmålen numera – till skillnad mot vad som gällde före 1970 – skall göra en s. k. positiv sannolikhetsbedömning. I syfte att det rättsliga faderskapet så långt möjligt också skall överensstämma med det biologiska kan olika former av rättsmedicinsk utredning användas.

Domstolarna kan därför – när vissa förutsättningar är uppfyllda – förordna om blodundersökning eller ”annan undersökning rörande ärftliga egenskaper”. Sistnämnda undersökningsform har under namn av rättsantropologiska undersökningar utförts av paternitetsavdelningen vid statens rättsläkarstation i Stockholm.

Behovet av antropologiska undersökningar torde också i icke ringa omfattning ha ökat under senare år på grund av att införandet av arvsrätt för utomäktenskapligt barn efter dess fader ställer än högre krav än tidigare på att sådan utredning kan förebringas att ett materiellt riktigt resultat uppnås i faderskapsmål.

Kapaciteten vid paternitetsavdelningen har dock på senare tid varit så begränsad att mycket lång tid kommit att förflyta mellan det att domstolens förordnande om antropologisk undersökning skett och det att undersökningen kunnat genomföras. Inte sällan har avdelningen utsatt tidpunkt för undersökningen som legat betydligt över ett år framåt i tiden. Detta har medfört att tveksamhet kunnat uppstå om det funnits anledning att förordna om undersökningen och därmed på obestämd – men lång – framtid uppskjuta ett måls avgörande.

Än allvarigare är dock det förhållandet att sedan den tidigare förståndaren vid avdelningen avgått med pension den 1 mars 1975 någon efterträdare icke utsetts och verksamheten vid avdelningen kommit att mer eller mindre stagnera.

I skrivelse 1975-06-19 till hovrätterna och tingsrätterna har socialstyrelsen meddelat att med hänsyn till den vetenskapliga utvecklingen inom immunologin och biokemin hittillsvarande antropologiska undersökningar bör kunna ersättas med s. k. utvidgade rättsgenetiska undersökningar. Även dessa skulle därmed omfattas av författningsstadgandet om "annan undersökning rörande ärftliga egenskaper". Socialstyrelsen har dock samtidigt förordat att domstolarna skall iakta stor restriktivitet med förordnande om utvidgade rättsgenetiska undersökningar.

Under en stor del av 1975 har sålunda möjligheterna att få den i lag givna möjligheten att bestämma ett faderskap genom "annan undersökning rörande ärftliga egenskaper" i praktiken icke stått till buds. Socialstyrelsens skrivelse ger också anledning till frågan vilken betydelse en domstol skall tillmäta skrivelser från administrativa myndigheter som i varje fall temporärt betyder att i lag givna stadganden ställs åsido.

Med anledning av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern ställa följande frågor:

1. Anser justitieministern att nu rådande förhållanden när det gäller möjligheterna att i framför allt faderskapsmål utföra "annan undersökning rörande ärftliga egenskaper" är acceptabla?

2. Vilka åtgärder är justitieministern beredd vidta för att de i lag givna möjligheterna till dessa undersökningar skall kunna genomföras i praktiken?

§ 11 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 november

1975/76:100 av fru *Jonäng* (c) till herr utrikesministern om följderna av FN-uttalande om sionism:

Sverige röstade i enlighet med sin uppfattning mot FN-resolutionen om att definiera sionism som en form av rasism. Vi tvingades därmed också att rösta emot den s. k. dekad-resolutionen om bekämpning av rasismen.

Vill utrikesministern med anledning av det uppkomna läget redogöra för regeringens syn på det framtida svenska agerandet, i synnerhet vad beträffar kampen mot rasismen?

1975/76:101 av herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr jordbruksministern om åtgärder mot luftföroreningar från bilar:

Vid två olika undersökningar, som gjorts av naturvårdsverket, har det visat sig att de svenska avgasreglerna för bilar följs dåligt. Huvuddelen av de bilar som undersökts har varit av 1974 och 1975 års modeller.

Fredagen den
14 november 1975

*Meddelande om
frågor*

Det anses vara tveksamt om bestämmelserna över huvud taget gett någon luftvårdseffekt.

Enligt uppgift, lämnad i detta sammanhang, svarar bilarna för ungefär hälften av de luftföroreningar som släpps ut i Sverige.

Mot denna bakgrund och med anledning av undersökningarnas resultat vill jag till herr jordbruksministern ställa följande frågor:

Anser statsrådet att kontrollen av bestämmelsernas efterlevnad måste förstärkas, samt har regeringen övervägt att skärpa lagstiftningen på området?

1975/76:102 av herr *Danell* (m) till herr försvarsministern om parlamentarisk kontroll av statsverkets datorköp:

Försvarets dataköp 1973 har fått de konsekvenser som många förutsåg då regeringen valde en leverantör mot den tillgängliga expertisens uppfattning. Inför den nya dataorder som regeringen skall besluta om inom kort har åtskilligt framkommit som visar att 1973 års misstag till vissa delar riskerar att upprepas. Dess värre förhindras en allsidig belysning av frågan, då allt material kring köpet är hemligstämplat.

Avser statsrådet – för att undvika en upprepning av tidigare misstag med datorköp – att före regeringens beslut i den nu aktuella datoraffären erbjuda en parlamentarisk kontroll av tillgängligt beslutsunderlag?

1975/76:103 av herr *Jonasson* (c) till herr handelsministern om åtgärder för att underlätta export till öststaterna:

Svenska företag har den senaste tiden gått miste om flera stora exportorder till Polen och andra östländer. Det gäller bl. a. en större affär för Karlstads Mekaniska Werkstad. Orsaken torde i de flesta fall ha varit att de svenska företagen inte kunnat erbjuda samma förmånliga krediter och betalningsvillkor som en del av sina utländska konkurrenser.

Avser regeringen att vidta några åtgärder för att underlätta svensk export till öststaterna?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 15.50.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert